

**ДОПОВІДЬ
МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО
І ВСІЄЇ УКРАЇНИ ЕПІФАНІЯ
НА РОЗШИРЕНОМУ ЗАСІДАННІ
АРХИЄРЕЙСЬКОГО СОБОРУ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
(ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ)**

*Ваші Високопреосвященства і Преосвященства,
улюблені у Христі брати і співслужителі!
Христос воскрес!*

Цими радісними словами великоднього вітання ми ділимося у святі дні вшанування Пасхи Христової, засвідчуючи нашу віру в перемогу Сина Божого над злом, над тиранією диявола і над пануванням в людстві гріха. Ми дякуємо Богові за те, що і цього року можемо у вільній країні, на своїй рідній землі, своєю рідною мовою піднести святкові молитви, вільно звершуючи служіння в наших храмах. Україна успішно чинить опір, захищає свою свободу і своє майбутнє – попри злобу й агресію, які щодня виявляють російські загарбники, чийм натхненником у злочинах, безперечно, є диявол, що за словом Євангелія «людиновбивцею був споконвіку і не стоїть в істині, бо істини немає в ньому» (Ін. 8:44).

Ми розпочали наш черговий Архидієрейський Собор зі спільної молитви, під час якої просили Бога, Пречисту Діву Марію та святих угодників Божих про наше мужнє українське воїнство, наших захисників, про дарування їм перемоги над супротивниками. Саме їм, нашим воїнам, ми завдячуємо тим, що попри всі намагання, які понад десять років російська держава здійснює, аби знищити Україну і повернути її під кремлівське ярмо – наша держава зберігає свій суверенітет і свободу. Наш спільний обов'язок, не лише громадянський, але й християнський, духовний, – всебічно підтримувати наших захисників, щоденно молитися за них, заохочувати надання їм допомоги в боротьбі. Так ми не лише на словах, але й надалі засвідчимо свою подяку тим, завдяки чієму подвигу й мужності ми живі, ми вільні та можемо в умовах свободи звершувати своє служіння Богові, Його Святій Церкві та рідному українському народові.

За цей час життя багатьох воїнів і мирних мешканців забрала війна. Ми схилиємо голови, згадуючи про них, і підносимо молитву за упокоєння їхніх душ в Царстві Небесному. Наш духовний центр, Михайлівський Золотоверхий монастир, на стіні якого можна бачити зображення декількох тисяч полеглих воїнів-захисників, став живим меморіалом у пам'ять про полеглих. Бо вони справді ніби стіною стали між нами, вільною Україною, і тією темрявою зла, яка посунула на нас із московських земель.

Тому наш обов'язок пам'ятати, якою дорогою є ціна нашої свободи, нашого життя, нашої можливості служити і працювати у відносно спокійних умовах – це ціна самопожертви і пролитої героями на полі бою крові. Ми повинні згуртованістю, єднанням зусиль та однодумністю, плідною працею на благо Церкви та України засвідчувати, що усвідомлюємо це.

Перш ніж ми безпосередньо розпочнемо нашу роботу, я пропоную піднести молитву за душі загиблих на фронті українських воїнів, за душі замордованих російськими окупантами мирних мешканців – нехай Господь упокоїть їх у Царстві Своему! Вічна їм пам'ять!

Дорогі владыки!

Сердечно вітаю усіх вас із початком роботи чергового Архиєрейського Собору нашої Помісної Української Православної Церкви. У цій священній обителі, Печерській Успенській Лаврі, ми збираємося вже вдруге на Собор, і я вірю, що це стане для нас доброю традицією.

За даними реєстрації для відкриття нашого засідання, ми маємо визначений статутними нормами кворум його учасників.

Як ви знаєте, за Статутом Православної Церкви України склад Архиєрейського Собору обмежується лише єпархіальними архиєреями. Однак від початку, від першого нашого Собору, ми проводимо його, залучаючи весь єпископат, адже це відповідає і нашим традиціям, і потребам життя Української Церкви. Тому, за рішенням Священного Синоду, засідання нашого Собору, як і у попередні рази, скликається в розширеному складі єпископату Православної Церкви України. Священний Синод також узгодив порядок денний, який пропонується для вашого затвердження:

1. Доповідь Предстоятеля про життя Помісної Церкви за період після Помісного Собору 27 липня 2023 р.
2. Затвердження соборного осудження еретичного вчення «руського міра» та його головних пропагандистів.
3. Затвердження рішень Священного Синоду УПЦ (ПЦУ) за попередній період, від часу проведення Помісного Собору в липні минулого року, та рішень, що з них випливають.

Прошу підтримати й затвердити такий формат нашої роботи в розширеному складі та запропонований порядок денний.

Церква у фактах

Дорогі брати!

На сьогодні Православна Церква України складається з 45 єпархій, які в Україні налічують близько 9000 громад і понад вісім десятків чоловічих та жіночих монастирів. Близько 500 парафій за звітний рік змінили канонічне підпорядкування, вийшли з-під влади Московського патріархату та доєдналися до Православної Церкви України. Попри складні обставини, стараннями парафіяльних громад за рік було освячено кілька десятків нових храмів.

Як і минулого року ми маємо 9 закладів вищої духовної освіти: 5 академій (Київська, Львівська, Волинська, Ужгородська, Івано-Франківська), 1 інститут (Івано-Франківський), 3 семінарії (Львівська, Рівненська, Дніпровська). Крім того, у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича, з яким Православна Церква України підписала Меморандум про співпрацю через Управління духовної освіти й богословської науки, діють освітні програми «Богослів'я» першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Загальна кількість студентів, які в них навчаються, – понад 1200. При Священному Синоді нашої Церкви діє 15 синодальних установ та 6 комісій.

Протягом минулого року Київська Митрополія здійснила нове видання Часослова, Службника у 2-х частинах та Службника великого формату, книги Богослужінь у Світлий тиждень, Всенічної і Літургії для хору, Молитовника для вірян українською мовою, підготовлене до друку нове видання богослужбового і требного Євангелія та ведеться робота над новими виданнями Требника. За звітний період було перевидано працю професора митрополита Іларіона Огієнка «Свята Почаївська Лавра», видано два підручники для духовних навчальних закладів і два томи проповідей Предстоятеля. Видавнича діяльність Київської Митрополії буде продовжена в такому ж дусі – ми плануємо постійно збільшувати число видань богослужбових книг українською мовою, підготовлених Православною Церквою України.

Крім цього, інформаційний супровід життя нашої Церкви здійснюють офіційний сайт, офіційний додаток для мобільних пристроїв «Моя Церква», який регулярно оновлюється і оновлюється, працюють офіційні сторінки Церкви та Предстоятеля в низці соціальних мереж, відбувається регулярна трансляція богослужінь Суспільним телебаченням України, а також

на сторінках у мережах YouTube і Facebook, завдяки чому до молитви можуть долучатися і ті вірні, які з різних причин не беруть участь у богослужінні особисто. Здійснюється регулярне видання газети «Моя Церква» та двох журналів – офіційного вісника «Помісна Церква» та богословсько-публіцистичного «Церква і суспільство». Принагідно закликаю всіх сприяти поширенню серед духовенства й пастви інформації про наші видання, друковані та мережеві.

Також офіційними виданнями Православної Церкви України є Церковний календар та Богослужбові вказівки. У зв'язку з календарною реформою ми опублікували два варіанти календаря – за новим і за старим стилем.

Загалом служіння в нашій Церкві звершують приблизно 5700 кліриків. Ми маємо 63 архиєреї – 45 єпархіальних, 10 вікарних, 3 титулярних архиєреї, а також 4 архиєреї перебувають на спокій. За всіма цими показниками Православна Церква України, навіть в умовах аномального існування в Україні неканонічної юрисдикції Московського патріархату, залишається однією з найбільших Помісних Церков.

З часу попереднього Собору відбулися дві архиєрейські хіротонії – вікаріїв Київської єпархії преосвященних владик Арсенія Пожарного та Авраамія Лотиша. Привітаємо наших співбратів: Аксіос!

Виклики об'єднавчого процесу

Одним із постійних завдань, які стоять перед нашою Помісною Церквою, є ведення об'єднавчого процесу. Норми канонічного права та Томос про автокефалію, наданий Вселенським Патріархатом Православній Церкві України, визначають, що в межах України може діяти лише одна канонічна православна юрисдикція – Православна Церква України. Діяльність інших православних юрисдикцій будь-якого походження, якщо вона не погоджена з Православною Церквою України, є порушенням норм канонічного права й Томосу.

З огляду на цю загальну норму, ми як Церква формуємо своє ставлення до діяльності Московського патріархату в Україні. Із погляду канонів ця діяльність є порушенням права, є аномалією. Те, що Московський патріархат не має в Україні своєї юрисдикції, зафіксовано й рішеннями Вселенського Патріархату, якими ясно стверджено, що підпорядкування Київської Митрополії під владу РПЦ 1686 р. відбулося не за приписами канонічних правил, і тому від початку є не дійсним.

Одним із практичних наслідків такого стану справ є те, що духовенство й вірні, які в межах України досі перебувають в складі Московського патріархату, цим самим порушують канони. Їхній канонічний духовний обов'язок – виконати приписи Томосу Вселенського Патріарха та увійти в єднання з Православною Церквою України.

Ще одним практичним наслідком такого стану справ є те, що будь-які рішення ієрархів Московського патріархату проти священнослужителів і мирян, включно з так званими «заборонами» чи «позбавленням сану», якщо вони видані через те, що ці священнослужителі та миряни вийшли з неканонічної юрисдикції Московського патріархату, виконали припис Томосу та увійшли до складу Православної Церкви України – недійсними від початку та не породжують жодних наслідків для тих, проти кого вони спрямовані. Навпаки, ті архиереї, які видають такі документи, привласнюючи собі права, які їм не належать, самі підпадають під суд і осудження за самочинну діяльність в чужій єпархії.

Я пропоную від імені нашого Собору в постановах наголосити на цих фактах та спрямувати заклик до духовенства й мирян, які дотепер ще залишаються в юрисдикції Московського патріархату, не боятися так званих «заборон» і «позбавлень сану» і продовжувати процес єднання з Православною Церквою України. Бо цей неправдивий страх перед московськими прокляттями досі тримає частину православних в Україні під владою РПЦ. Ми це бачимо також на практиці, коли лише менша частина священників підтримує рішення своїх громад про єднання з Православною Церквою України.

За минулий час число громад нашої Церкви збільшилося приблизно на півтисячі, також приблизно на чотириста осіб збільшилося число кліриків. Частина цих громад і духовенства долучилася до родини Помісної Церкви, вийшовши зі складу Московського патріархату. Отже об'єднавчий процес не припиняється, хоча керівництво Митрополії МП в Україні на чолі з митрополитом Онуфрієм роблять все для того, щоб перешкоджати єднанню.

За минулий рік у їхній офіційній позиції нічого не змінилося – як і раніше, вони відкидають будь який діалог із Православною Церквою України, висуваючи для нього завідомо неприйнятні умови, а саме:

- визнати, що ми не маємо рукоположення й сану;
- визнати, що ми не є автокефальною Церквою;

- визнати за структурою МП монопольне «кріпосне право» на розпорядження долею поки що підлеглих їй релігійних громад.

Це не умови для діалогу, а умови, спрямовані на підрив самої можливості для діалогу. Для нас вони цілком неприйнятні. Ми зі свого боку не висуваємо для початку діалогу жодних попередніх умов і готові, як і раніше, розпочати його тоді, коли повноважні представники з іншого боку будуть здатні зробити крок назустріч, щоб розпочати спілкування.

Як і раніше, ми фіксуємо ключові принципи, якими ми зі свого боку керуємося, говорячи про діалог із представниками структури Московського патріархату в Україні:

1. Мета діалогу з нашого боку – об'єднання українського православ'я. Ми не бачимо сенсу вести діалог, якщо його метою буде консервація стану розділення Церкви в Україні, особливо на умовах життя українського православ'я до Томосу про автокефалію, як цього хочуть у МП.
2. Визнання рішення Вселенського Патріархату від жовтня 2018 р. у справі апеляцій з України щодо неканонічних рішень РПЦ. Отже, першим кроком з боку Митрополії МП в Україні має бути відкликання рішень щодо розриву свого спілкування із Вселенським Патріархатом та низкою Помісних Церков. Бо хіба можна вірити запереченням про бажання діалогу з нами тих, хто заперечує спілкування зі Вселенським Патріархатом та іншими беззаперечно визнаними Православними Церквами?
3. Ми готові вести діалог лише зберігаючи приписи Томосу про автокефалію, у якому визначено, що всі єпархії, монастирі, парафії та інші православні церковні установи повинні бути в юрисдикції автокефальної Православної Церкви України. Існування юрисдикції Московського патріархату в Україні, як і будь-який інший спосіб, який передбачає окреме від ПЦУ існування православних церковних структур в нашій державі, – канонічна аномалія, порушення, яке раніше чи пізніше має бути виправлене.

Ми готові, у разі виявлення бажання з іншої сторони, говорити про конкретні способи здійснення єднання з дотриманням цих ключових принципів.

Водночас слід відверто сказати, що не лише спротив єднанню, який чинить керівництво МП в Україні, є фактором, який впливає на загальну ситуацію. Ще одним вагомим чинником є деда-

лі все більш негативне ставлення в українському суспільстві до структури МП, як до організації, що системно сприяла і багато в чому навіть зараз продовжує сприяти поширенню ідей «руського міра». Численні факти співпраці архиєреїв та духовенства МП в Україні з агресором, включно зі сприянням у здійсненні окупації, шпигунською діяльністю, розпалюванням релігійної ворожнечі та іншими протиправними діями, набули широкого розголосу в суспільстві. Це не поодинокі випадки, адже йдеться про сотні таких фактів, причетними до яких є зокрема й вищі ієрархи. Наші опоненти постійно підкреслюють, що за ці факти їхня структура в цілому не несе відповідальності. Але чому ж тоді вона, в особі їхнього глави митрополита Онуфрія та його синоду, за весь цей час не вчинила жодної дії, аби покарати колаборантів, зокрема через відсторонення з керівних посад? Натомість у публічних заявах структура МП в Україні намагається всіляко виправдати таких осіб, захищає їх.

Таким чином потрібно констатувати, що об'єднавчий процес наражається не лише на спротив з боку структури МП в Україні. Українське суспільство, а також наші духовенство й вірні справедливо ставлять питання, що єднання з тими, хто винен у підтримці російської агресії, з пропагандистами ідеології «руського міра» – неможливе. Тож нам слід публічно зафіксувати позицію нашої Церкви: ми, як християни, віримо в можливість щирого розкаяння грішників, але також знаємо, що щирість покаяння засвідчується не словами, а діями. Тому, в разі наявності конкретних фактів колаборації з російським агресором, ми як Церква залишаємо за собою право, після дослідження прохань, відмовляти ієрархам і духовенству зі складу МП у прийнятті до Православної Церкви України доти, доки вони не засвідчать реальну зміну своєї свідомості та свого негативного ставлення до ідеології й практики «руського міра».

Ще одним питанням, яке слід відзначити у контексті об'єднавчого процесу, є питання звільнення храмів та інших споруд, які належать громадам і які, після рішення громад вийти з юрисдикції МП, прихильники Московського патріархату намагаються незаконно утримувати, провокуючи силові протистояння, бійки, влаштовуючи судову тяганину, поширюючи брехню в медійному просторі.

Найперше слід підкреслити, що здійснення громадами свого права на зміну юрисдикції відповідає українському законодавству та є невід'ємною частиною загального права людини на свободу совісті. Хочь нагадати, що і Верховний Суд України рішенням своєї

Великої палати підтвердив, що прийняте загальними зборами релігійної громади рішення про зміну юрисдикції є законним.

Отже, протизаконними є перешкоджання здійсненню громадою свого права на вибір підлеглості та перешкоджання громаді в користуванні її майном – храмом та іншими будівлями, які їй належать на правах власності, оренди чи користування. Ми як Церква виступали та виступаємо проти розпалення ворожнечі, проти вчинення насильства. Але ми також вважаємо неприпустимим, щоб невеликі групи прихильників МП брали в заручники цілу громаду, окупували її храм, силою й шантажем перешкоджаючи громаді у здійсненні її законних прав. Ми вважаємо неприпустимим, щоб шантажем і погрозами, у тому числі із залученням закордонних діячів, Московський патріархат в Україні перешкоджав здійсненню законних прав громад на визначення своєї канонічної підлеглості.

Зміни до законодавства

У логічному зв'язку з попереднім питанням стоїть питання остаточного ухвалення змін до законодавства України, якими має бути заборонено російським релігійним центрам мати свою юрисдикцію в Україні. Ви знаєте, що в першому читанні відповідний урядовий законопроект було ухвалено ще в жовтні минулого року. За регламентом, парламент мав би ще до кінця минулого року ухвалити закон в цілому, але досі цього не було зроблено, значною мірою із суб'єктивних причин, зокрема через зовнішній тиск та активну діяльність прихильників Московського патріархату.

Ми як Церква не раз закликали парламент прискорити цей процес. Адже йдеться не про втручання в релігійне життя, а про захист духовного простору України від російської гібридної агресії та про захист релігійних організацій України від використання їх як інструментів російського впливу.

Протягом попереднього часу для всіх, хто має совість та здоровий глузд, стало остаточно очевидним, що головні російські релігійні об'єднання, у першу чергу Московська патріархія, не просто взаємодіють із кремлівською диктатурою – вони стали частиною російського державного апарата, виконуючи завдання з ведення гібридної війни проти України. Наша держава заборонила діяльність російських медіа, російських банків, проросійських партій, розірвала інші зв'язки з країною-агресором. Тому заборона на законодавчому рівні російським релігійним центрам мати у своєму підпорядкуванні релігійні організації

в Україні – це справа захисту нашої національної безпеки від гібридної агресії і спосіб захистити реальну свободу совісті.

Ми повинні ще раз закликати парламент невідкладно підготувати урядовий законопроект до другого читання, врахувати обґрунтовані зауваження до нього, зокрема висловлені експертами щодо того, аби закон був справді дієвим і не суперечив міжнародній практиці, і якомога швидше ухвалити його. Бо саме відсутність такого закону дозволяє структурам МП в Україні дурияти суспільство, державу і власних вірних, публічно на словах заперечуючи свою підлеглість Московській патріархії, але в реальності продовжуючи її зберігати.

Потреба такого закону підтримується релігійною спільнотою України та українським суспільством, про що твердо свідчать дані соціологічних опитувань, а зволікання у цьому процесі лише примножує проблеми.

Осудження вчення «русского міра»

У тісному зв'язку з двома попередніми проблемами стоїть питання необхідності осудження вчення та практики ідеології «русского міра», її творців і пропагандистів.

Рішенням нашого Архирейського Собору два роки тому вже було висловлене загальне осудження цієї ідеології, як близької до ересі етнофілетизму. На цій підставі також було затверджене припинення поминання імені російського патріарха в Диптиху і спрямовано лист до Вселенського Патріарха з проханням розпочати осудження Кирила Гундяєва та позбавлення його патріаршого престолу.

За час, що минув відтоді, ситуація лише погіршилася. Керівництво Московської патріархії та особисто Кирил Гундяєв послідовно публічно підтримують російську воєнну агресію проти України та намагаються дати їй релігійне обґрунтування.

Нещодавно ідеологія «русского міра» отримала певною мірою публічно оформлений вигляд в ухваленому в березні цього року «наказі» XXV так званого Всесвітнього російського народного собору з назвою «Сьогоднішня та майбутня русско-го міра». Ця організація хоч і має громадський характер, але створена безпосередньо РПЦ, за статутом її очолює російський патріарх і у своїй діяльності від середини 1990-х років і дотепер вона працює цілком сутолосно з російською державою та Російською Церквою. Документи зібрання цієї організації, де російська агресія проти України названа «священною війною», були офіційно поширені сторінками РПЦ як її власні.

Київська православна богословська академія із залученням провідних фахівців, у тому числі закордонних, провела круглий стіл, за підсумками якого були сформульовані певні висновки та пропозиції. Подібні наукові заходи провели також Волинська православна богословська академія та Ужгородська українська богословська академія.

На підставі аналізу наказу так званого «собору» «руський мір» можна визначити як світоглядний нацизм. За логікою «наказу», Україна не може бути самостійною державою, українців та білорусів не існує (вони – частини російського народу), а Росія є «духовною цивілізацією», що веде боротьбу зі «світовим злом Заходу». Попри сильний акцент на укоріненні Росії в традиціях православ'я, текст «наказу» не містить жодних згадок про Бога і Христа, Богородицю, Церкву, святих тощо. Замість цих засадничих категорій християнської віри документ апелює до абстрактних «духовно-моральної точки зору», «традиційних цінностей» і таких світських ідеологем, як «російська цивілізаційна ідентичність», «колективний Захід», «єдиний російський простір», «триєдність російського народу» та «боротьба із глобалізмом і колективним Заходом» тощо.

Маючи відверто антихристиянський характер, пропагуючи ксенофобію та насильство заради чергового соціального експерименту, документ водночас заявляє про особливу месіанську роль російської держави, російського народу і «руського міра» як «утримувача» («катехона»), який нібито творить «особливу цивілізацію» та «російську цивілізаційну ідентичність» на противагу «впалому у сатанізм Заходу». Сьогодні «руський мір» – це фактично євразійська політична ідеологія неоімперської агресії та війни із використанням окремих елементів християнського соціального вчення.

Ідеологія «руського міра» має виразний еретичний характер. Відхід московського православ'я від християнського вчення чітко проявлений у пропагуванні культу насильства й виправданні («прощення гріхів») насильників, використанні Церкви як засобу досягнення світським керівництвом Росії своєї політичної мети (локальної – захоплення України, глобальної – знищення «колективного ворога», тобто євроатлантичної цивілізації), нагнітанні апокаліптичних настроїв серед вірян, у готовності до знищення світу (ядерний шантаж) заради досягнення уявної перемоги тощо. У такий спосіб відбувається підміна віронавчальних істин християнства та вчення Церкви на історичні й політичні міфи з метою політичної

сакралізації державної влади кремлівського режиму та його неоімперської геополітики.

Науковці й богослови констатують, що нинішня версія ідеології «русского міра» вже перейшла навіть межі етнофілетичної ересі та стрімко віддаляється від християнського віровчення. За своїм змістом ця система тяжіє до дуалістичних релігій – зооастризму, маніхейства чи навколохристиянських гностичних рухів, де провідну роль відіграє те саме «єдине зле начало» в його вічній боротьбі з добром.

Створення Московською патріархією нового «богослів'я війни» («священної війни») все більше уподібнюється до створення нової «громадянської релігії» із культом «Московської / Російської держави» та «святої (триєдиної) Русі», де християнські цінності свідомо відсуваються на другий план заради досягнення агресивних завдань політичного керівництва Російської Федерації.

Ця нова громадянська (політична) релігія використовує православний контекст як одну зі сфер поширення задля легітимації власного панування.

Зважаючи на це, «русский мір» несе загрозу не лише всьому християнському світу, але й людству загалом. На це неодноразово звертали увагу відомі богослови з усього світу, які підписали документ під назвою «Декларація про вчення “російського світу” (Русский мір)» / «A Declaration on the “Russian World” (Russkii mir) Teaching».

Учасники круглого столу та інших заходів надіслали звернення до Архієрейського Собору Православної Церкви України з проханням надати богословську оцінку ідеології «русского міра» («російського світу») не тільки як етнофілетичної ересі, а й вчення, що виводить не лише керівництво, але й всю РПЦ, яка нині активно підтримує цю ідеологію (чи, скоріше за все, «громадянську релігію»), за межі православного християнства.

Ми маємо відгукнутися на ці виклики та в межах своєї компетенції як Помісна Церква вчинити певні кроки з метою захисту православ'я в Україні від лжевчення «русского міра», яке має еретичний характер, виправдовує людинобивство, агресивну війну та акти геноциду, що їх чинить російська держава на українській території проти українського народу.

Пропоную Архієрейському Собору такі рішення:

1. Ухвалити й надіслати лист до Його Всесвятості Вселенського Патріарха Варфоломія та Святого і Священного Синоду Вселенського Патріархату з проханням, вико-

нуючи євангельське правило (Мф. 18:15–17), звернутися до Кирила Гундяєва з вимогою публічно відректися від лжевчення «русского міра», засудити і відкликати наказ так званого «собору», що містить елементи цього лжевчення.

Вважати, що доки Кирил Гундяєв не виконає цього заклику «і Церкви не послухає, то нехай він буде [...] як язичник і митар» (Мф. 18:17), так само як і всі, хто підтримує це вчення, пропагує його та керується ним у церковному житті.

2. Ще раз засвідчити, що Православна Церква України відкидає і засуджує вчення «русского міра» як базоване на єретичних засадах етнофілетизму, маніхейства та гностицизму. Активні пропагандисти вчення «русского міра» та керівники Московської патріархії, зокрема постійні члени Священного Синоду РПЦ, підпадають під осудження, висловлені Церквою щодо цих єретичних вчень, доки публічно не зречуться його.
3. Не маючи безпосередніх канонічних повноважень щодо формального відлучення від Церкви (анафематствування) осіб, які не належать і не належали до ПЦУ та перебувають поза її канонічною територією, але також беручи до уваги загальне православне християнське вчення про нерозкаяні смертні гріхи, які відлучають людину від Бога й Церкви, зважаючи на особливу тяжкість, публічність та вперту нерозкаяність злочинів проти Бога, Церкви Христової і людства, вчинених мирянином РПЦ Володимиром Володимировичем Путіним, наш Собор міг би засвідчити, що ця особа своїми злочинами і впертим та свідомим нерозкаянням у публічних гріхах сама себе відлучила від Церкви. Про нього можна сказати словами Псалма 108: «Нехай дні його будуть короткими і достоїнство його перейме інший... Він полюбив прокляття, воно і прийде на нього; не побажав благословення – і воно одійшло від нього. Нехай він одягнеться в прокляття, наче в одягу, і нехай увійде воно, як вода, в утробу його і, як олива, в кості його; і нехай буде воно йому як одяг, в яку він одягається, і як пояс, яким він завжди підперізується» (Пс. 108:8,17–19). Нехай справедливий Божий суд скоро здійсниться над тим, про кого можна сказати словами Євангелія, що його «батько є диявол» (Ін. 8:44).

Зовнішня діяльність

Дорогі владики!

Перейдімо до інших питань, які також стосуються життя нашої Помісної Церкви, зовнішнього та внутрішнього.

Щодо зовнішньої діяльності Церкви, то про всі основні події, які відбулися за звітний період, вам відомо з інформаційних повідомлень, опублікованих на офіційній сторінці в мережі. Коротко зупинюся лише на кількох найважливіших подіях.

З нагоди початку Нового церковного року у вересні 2023 р. Предстоятель відвідав резиденцію Вселенського Патріархату на Фанарі в Константинополі, мав плідне братнє спілкування з Його Всесвятістю Вселенським Патріархом Варфоломієм. Також плідна розмова з Патріархом відбулася під час візиту Предстоятеля до Болгарії для участі в похованні спочилого Болгарського Патріарха Неофіта в березні цього року. Крім цього, за поточний період двічі офіційний представник Вселенського Патріархату старець-митрополит Халкидонський Еммануїл відвідував Київ.

Восени минулого року Православна Церква України стала повноправним членом Конференції Європейських Церков, делегація якої нещодавно також перебувала в Україні з візитом. Ця міжхристиянська екуменічна організація є важливою платформою взаємодії з православними, протестантськими, англіканськими та старокатолицькими Церквами Європи.

Предстоятель мав міжнародні візити до Праги, де брав участь у конференції з питань захисту релігійної свободи, до Швеції та Фінляндії, де зустрічався з місцевими лютеранськими і православними Церквами. Також у Києві Предстоятель приймав іноземні делегації, дипломатів, релігійних та світських діячів. Особливо варто згадати зустріч, проведену в Митрополичому домі в Києві з духовним главою Церкви Англії та англіканської світової спільноти Архієпископом Кентерберійським Джастіном Велбі.

Уже було згадано про візит Предстоятеля до Болгарії, на якому я хочу зупинитися трошки докладніше. Цей візит був офіційно погоджений і на державному, і на церковному рівні та, враховуючи всі попередні обставини, може вважатися успішним. Насамперед було належним чином вшановано пам'ять спочилого Предстоятеля Болгарської Православної Церкви Патріарха Неофіта, який у своїй публічній заяві засудив російську агресію проти нашої держави та підтримав спротив українського народу. Пропоную також соборно від єпископату нашої Церкви виголосити спочилому Патріархові Неофіту: «Вічна пам'ять!».

Візит засвідчив помітне зрушення в ставленні Болгарської Православної Церкви та народу Болгарії до українського церковного питання. Предстоятеля Православної Церкви України був офіційно зустрінутий світськими представниками та представниками Болгарського Патріархату, мав визначене за Диптихом місце під час заупокійного богослужіння, спілкувався з тимчасовим главою Синоду БПЦ. Попри намагання російських представників вчинити провокації, жоден з офіційних представників БПЦ ні під час візиту Предстоятеля, ні після його завершення не підтримав їх у цих спробах.

Отже, ми маємо сподівання, що наші відносини з Болгарською Православною Церквою будуть розвиватися в позитивному напрямку, зокрема після того, як наприкінці червня цього року Собор БПЦ здійснить обрання нового Болгарського Патріарха.

Також ми маємо певні зрушення у відносинах зі Всесвітньою Радою Церков. Два роки тому ми подали заяву щодо набуття членства у цій міжнародній організації. Певні обставини, які можна пояснити також спротивом із боку РПЦ та її союзників, ускладнюють процес набуття членства. Але ми сподіваємося, що після візиту Предстоятеля до Женеви й зустрічі з Генеральним секретарем і провідними особами ВРЦ, яка відбулася у квітні цього року, процес взаємодії стане більш інтенсивним. Ми позитивно оцінюємо публічну заяву ВРЦ, зроблену після нашої зустрічі, у якій прозвучало осудження рішень московського «народного собору», зокрема того факту, що російську агресію проти України там названо «священною війною».

Окремим великим викликом у зовнішній діяльності для нашої Церкви є питання духовної підтримки українців, які опинилися за кордоном. Синодальним рішенням було утворено Капеланську місію. Через її механізм та в рамках взаємодії з місцевою компетентною церковною владою цілком можливо, хоч у низці випадків дуже непросто, налагоджувати духовну працю на місцях. У країнах Північної Європи та Балтії, наприклад, є налагоджені механізми взаємодії. Натомість у Польщі місцева церковна православна влада не лише не допомагає нам, а навпаки – робить все можливе для створення перешкод.

Питання це є чутливим і часто використовується з різних сторін для дискредитації нашої Церкви. Тому і як Предстоятель, і як голова Управління зовнішніх церковних зв'язків хочу підкреслити, що утворення нових громад від імені Православної Церкви України не може відбуватися самоуправно, за власним рішенням того чи іншого священника чи навіть архиєрея.

Є визначення нашого Священного Синоду щодо діяльності Капеланської місії, і його усім слід дотримуватися.

У цьому контексті хочу нагадати базове 34 Апостольське правило, яке приписує всі справи, які виходять за встановлені межі єпархії, а тим більше за межі Помісної Церкви, вирішувати архиєреям лише з відома та благословення Предстоятеля, а не на власний розсуд, щоб не стати порушником тієї обіцянки на вірність канонічним правилам, яку кожен складав перед рукоположенням. Архиєреїв та священників РПЦ, які без належного канонічного дозволу стали діяти в межах Олександрійського Патріархату, Священний Синод цього Патріархату позбавив сану. Синод Вселенського Патріархату свого часу розірвав стосунки з Патріархатом Єрусалимським за втручання в його парафії за кордоном, а винного архиєрея навіть позбавив сану. На ці історичні прецеденти треба зважати.

Внутрішні питання

Що стосується питань нашого внутрішнього життя, то з радістю маємо констатувати, що рішення, які були ухвалені нашим Собором минулого року, успішно були сприйняті Церквою, тобто пройшли рецепцію, чим було доведено, що вони були правильними та своєчасними. Ідеться про два важливі наші рішення – щодо календарної реформи та щодо ухвалення Положення про управління. Обидва ці рішення були підтверджені Помісним Собором Православної Церкви України та втілені в життя.

Переважає більшість парафій нашої Церкви цілком органічно сприйняли календарну реформу, також ми бачимо, що вона знайшла позитивний відгук в українському суспільстві. Попри окремі намагання спровокувати якісь непорозуміння, враховуючи давність і складність календарного питання, ми можемо констатувати, що його вирішення було правильним. Ми надали можливість визначитися добровільно й бачимо, що навіть серед тих громад, які спочатку вирішили дотримуватися надалі юліанського календаря, з часом більшість перейшли на новий. На прикладі Лаври, яка кілька місяців після реформи здійснювала богослужіння за старим стилем, можна побачити, що запиту на це серед парафіян не було, вірні очікували на свята вже за новим стилем, і тому було надано благословення для Лаври перейти на новий стиль.

Також успішним можемо вважати і ухвалення Положення про управління, у якому в одному документі було зібрано ті норми, за якими наша Церква і так вже жила і які були окремо

схвалені в типових статутах різних церковних інституцій. Церква є живим організмом, який розвивається, перед яким постають нові виклики, тому вдосконалення механізмів внутрішнього адміністрування – це природний процес, особливо коли йдеться про нашу Помісну Церкву, яка у новій якості визнаної автокефальної Церкви має лише п'ять років свого буття.

Загалом церковне управління є складною справою, і кожен з вас на своєму власному досвіді знає про це. Тож цілком природно, що якимись рішеннями одні задоволені більше, інші – менше. Але емоції не можуть і не повинні зупиняти розвиток Церкви чи тим більше призводити до анархії. Тому у визначених канонічними нормами й статутними документами ПЦУ рамках, через відповідні керівні та дорадчі інституції ми і надалі маємо працювати на благо Церкви та України, як брати, допомагаючи один одному та підтримуючи церковну єдність.

З нагальних питань, на яких варто наголосити, хочу привернути увагу Собору до подолання дефіциту духовенства загалом і дефіциту військового духовенства, капеланів зокрема. З об'єктивних причин кількість громад нашої Церкви зростає більше, ніж кількість духовенства. Тому нашим обов'язком, як архиєреїв, є шукати кандидатів, зокрема серед воцерковлених чоловіків, для підготовки до священнослужіння. На відміну від початку 1990-х років, коли в Церкві склалася схожа ситуація, зараз ми вже маємо розвинену мережу духовних навчальних закладів, де потенційні кандидати очно або заочно можуть здобути необхідну фахову підготовку, до чого їх слід заохочувати.

Також хочу нагадати про «Послання до пастирів», документ, ухвалений нашим Помісним Собором, у якому подані практичні рекомендації для священнослужителів щодо церковної праці та особистого життя.

У зв'язку з війною, зі змінами у законодавстві та іншими викликами наша служба військового духовенства теж потребує і особливої уваги, і підтримки. Ми працюємо над тим, щоб вирішувати поточні питання на центральному рівні, але важливо, щоб і на місцях, у кожній єпархії цій праці приділялася належна увага.

Ще одна дуже вагома тема – благодійна діяльність Церкви. Я хочу подякувати всім, хто активно служить у цій сфері, хто збирає і передає гуманітарну допомогу. Хочу відзначити й наше Синодальне управління на чолі з владикою Сергієм, і благодійну організацію «Елеос» як її центральну структуру та структури на місцях. Хочу подякувати місії Київської єпархії «Параволан», яка вже кілька років займається евакуацією – медичною, гумані-

тарною, вивезенням поранених. Продовжує втілювати благодійні проекти Митрополичий фонд Православної Церкви України.

Ми знаємо, що з плином часу знаходити благодійників усе складніше, а потреби лише зростають. Однак і в цих умовах, наприклад, лише один гуманітарний хаб, яким опікується в м. Дніпро владика Сергій, зміг залучити й поширити допомогу від партнерів на майже півмільярда гривень.

Пропозиції

Тож, підсумовуючи свою доповідь, я представляю на розгляд Собору такі пропозиції, які мають бути, у разі підтримки, зафіксовані в соборних рішеннях і постановах:

1. Дати оцінку діяльності Київської Митрополії та Предстоятеля за час, що минув від Помісного Собору.
2. Затвердити прийняті Священним Синодом УПЦ (ПЦУ) від часу попереднього Помісного Собору (27 липня 2023 р.) рішення, відображені у відповідних синодальних документах.
3. Знову засвідчити бажання й готовність нашої Помісної Церкви вести діалог, мета якого – досягнення єдності українського православ'я навколо Київського престолу на засадах Томосу про автокефалію та згідно з викладеними принципами.
Наголосити на тому, що юрисдикція МП в Україні є канонічним порушенням і аномалією та спрямувати заклик до духовенства і мирян, які дотепер ще залишаються в юрисдикції Московського патріархату, продовжувати процес єднання з Православною Церквою України і не боятися так званих «заборон» і «позбавлень сану», бо вони є неканонічними.
4. Затвердити рішення, пов'язані із засудженням вчення «русского міра» та його головних пропагандистів.
5. Підтримати викладені в цій доповіді оцінки та пропозиції і взяти їх до уваги в подальшій праці з розбудови Помісної Церкви.

Дякую всім вам за увагу!

Нехай Бог благословить нас на плідну соборну працю, корисне обговорення та ухвалення правильних рішень, а Україні нехай дає перемогу над агресором і справедливий мир.

Христос воскрес!

11 травня 2024 року